

Τὸ προπύλαιον

El propileu

Fòrum d'informació i de diàleg
del Museu de Montserrat

2 Maig de 2008

Χαῖρε – Salve – Hola!

Els qui hem deixat un tros de la nostra vida buidant revistes d'art dels segles XIX i XX, moltes vegades efímeres, sabem que l'editorial del segon número tracta indefectiblement de l'èxit que ha tingut el primer i de les felicitacions unànimes que han arribat a la redacció. És un tòpic! El Propileu també n'ha rebut moltes, de felicitacions, i també de comunicats de persones que desitjaven de subscriure-s'hi i han quedat bocabadades quan els hem dit que El Propileu, per definició, és una revista gratuïta, distribuïda gratuïtament als amics del Museu de Montserrat (MDM). Totes aquestes manifestacions, i també els suggeriments que hem rebut, els agraïm ben sincerament, però nosaltres, a la feina!

El número anterior va tenir un cert caràcter d'anuari i vam voler explicar-hi el que havíem fet d'exposicions, préstecs, restauracions durant un any. No us penseu ara que la nostra activitat ha baixat, sinó que solament us podem expli-

car les coses que s'han esdevingut en aquest primer quadrimestre, que no són poques. El Propileu és un fòrum informatiu, però també ho és de diàleg. Vam dedicar el número anterior especialment a la informació; el present, però, serà més equilibrat i podem oferir més espai al diàleg i a l'intercanvi d'idees i opinions, que en realitat és el que ens agrada més. Ens agrada la gent! Ens agrada que vinguin, vegin i diguin el que senten i el que pensen. Això lliga amb la "filosofia de la casa". Encara que puguem córrer el risc d'atrapar algun constipat de tant en tant, la nostra filosofia és la de mantenir obertes portes i finestres. Val la pena, doncs, de confirmar la nostra opció sense temor als corrents d'aire, tot i que alguna vegada fem algun esternut. N'és els temps! No?

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

Σύνδειπνος – Conviva – Convidat

Apostar per l'art contemporani

Tots els qui esteu al dia de la contemporaneïtat de l'art sabeu qui és Joaquim Chanco. La seva pintura és una pintura de valors, perquè és profunda, sòbria, racional, d'un grafisme serè, sistemàtic, comença i acaba sense defallències en el camí, desenvolupa uns teoremes perfectes que troben solució perfecta, sense estirabots i sense pretensions de malabarista, el que us dic, és una pintura de valors. Per aquest motiu quan vam decidir d'organitzar una exposició d'art contemporani a la nova sala de temporals del MDM, a començament del 2005, Chanco era candidat únic. Ens el va presentar l'amic Carlos Duran i quan vam conèixer Chanco en persona vam veure que ell i la seva obra són el mateix, o millor dit els valors que vèiem en la pintura de Chanco no són altra cosa que emanació del que ell és en el seu interior, en la seva mirada i en el seu capteniment equilibrat, sempre controlat, senzill, sensible i de gran profunditat. De seguida va haver-hi feeling i les dificultats que es van presentar perquè es fes aquesta exposició, les vam superar i això encara

va enfortir la nostra amistat amb Chanco. Nosaltres vam aprendre molt d'ell, però ell m'ha dit que el seu pas per Montserrat també el va ajudar. Va ser una experiència que va deixar-nos marca. (JdC L)

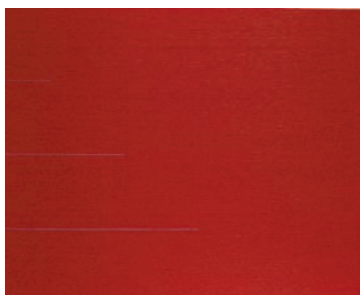
Joaquim Chancho
Pintor artista

Estic orgullós d'haver col·laborat a obrir el Museu de Montserrat a la contemporaneïtat. Aquesta és l'aposta important que has fet, amb les dificultats que tots dos coneixem: situar el Museu en un lloc capdavanter, tal i com li correspon a Montserrat: una renovació que comporta no descuidar el passat, però sobretot mostrar allò que es produeix en aquests moments.

Fa uns anys, després de visitar les estances del Vaticà i la Capella Sixtina, em preguntava per què l'art contemporani no estava representat al Vaticà. La resposta va ser que l'art havia deixat de ser privilegi de l'Església, com més tard deixaria de ser-ho de les classes dominants. Ara que l'art no és privilegi de ningú, i per tant, patrimoni de tots, és un bon moment per restituir-lo.

La meua relació amb Montserrat, també m'ha comportat un temps d'interiorització i recolliment. La llum, els espais, el silenci. El nostre passeig, que hem de repetir de nou. El mur construït al meravellós jardí com un testimoni profund i senzill amb els noms dels monjos que ja han traspassat. Un jardí amb xiprers, alzines i arboços que em dóna testimoni del meu Baix Camp, tan preuat. Paisatges densos i harmònics, plens de presències humanes, només visibles per aquells que s'hi acosten amb amor, respecte i humilitat. El privilegi de compartir el dinar amb la comunitat. El silenci i les paraules. El pa i el vi. Gràcies!

elpropileu@larsa-montserrat.com

El Dr. Albert Viciano ens escriu des de la Universitat Catòlica de Múrcia:

El Propileu m'ha fet molt bon efecte; té qualitat i nivell cultural. També m'ha agradat que el títol dels apartats estiguen escrits en tres llengües: grec, llatí i català. Les llengües clàssiques són d'allò més important per a la nostra cultura.

Gràcies Albert, efectivament aquest detall de les llengües clàssiques ha cridat l'atenció i ha fet gràcia a molta gent.

De la Universitat de Wisconsin:

Crec que El Propileu, encara que no sigui ben bé una revista, té prou cos, entitat i contingut com per merèixer una portada a tota plana amb una imatge que estigui relacionada amb els articles. El Butlletí del Museu de Cleveland tenia aquest tractament, a mig camí entre el butlletí i la revista i feia molta patxoca. En general jo potenciaria més les imatges i no en posaria cap que com a mínim no sigui d'una columna d'amplada. Ho sento, però les que són més petites que això a mi em semblen cromos.

Crec que a la curta o a la llarga hauràs de fer volar més coloms i crear una plataforma en què, a més dels teus sermons i perorates, s'hi puguin publicar textos de recerca d'una certa extensió sobre art de tots els temps. O sigui crear una revista científica d'art en català, en què puguin publicar tant estudiants de doctorat com els seus professors, directors i conservadors de museus, tècnics de restauració, etc. Hauria de ser una publicació rigorosa en què els articles passessin per un control de qualitat.

En aquest sentit, com que ja sé que estàs pensant que això val moltes peles i al món ja no queden més arbres per tallar, fes com els americans i no publicis més en paper, sinó a Internet. Abans de l'estiu passat, vaig assistir a una reunió i el cap de publicacions del Metropolitan deia: "Des d'ara, tots els butlletins, informatius, agendes i revistes, tot a internet! Bye bye, paper!"

Jordi, la teua opinió ens forada el sostre. Ja saps que aquí, al MDM, som tres i el gat i no donem a l'abast amb la feina que fem. Ja creixerem, i segurament creixerem en el sentit i amb l'orientació que ens indiques, però necessitem un temps, uns anys, pocs, però uns anys. Una pregunta. Estàs segur que aquesta revista d'art d'altíssima qualitat i de gran nivell científic que desitges, i que desitgem, l'hem de fer des del Museu de Montserrat?

Exposicions a casa

Josep Lluís Jubany

Txema Romero

Museu d'Art de Cerdanyola

El passat 22 de febrer es va inaugurar a l'Espai d'Art Pere Pruna del MDM una retrospectiva del pintor Josep Lluís Jubany que és una coproducció del MDM, la Galeria Fidel Balaguer i el Museu d'Art de Cerdanyola, que tot i que encara no ha estat inaugurat, ja ha iniciat les seves activitats i col·laboracions. En va fer la presentació l'escriptor i crític d'art Josep Casamartina i Parassol; a més dels caps de les entitats implicades, es trobaven presents l'autor i una representació de l'Ajuntament de Cerdanyola.

La retrospectiva de Jubany abraça del 1980 fins a l'actualitat, amb una trentena de teles i papers que resumeixen molt bé la seva producció, amb obres que procedeixen del taller de l'artista, i de diverses col·leccions privades i públiques. Amb motiu d'aquesta exposició, la Galeria Fidel Balaguer ha editat un bonic catàleg amb textos de Josep de C. Laplana i del poeta Carles Hac Mor.

Josep Lluís Jubany i Millet va néixer a Barcelona l'any 1948. La formació artística de Jubany transcorre a l'Escola Massana i a la trencadora Escola Eina. A la dècada del 1960 va participar en *l'Estampa Popular*, junt amb Albert Ràfols Casamada, Maria Girona, Josep Guinovart, Joan Hernández Pijoan i Pérez [Amèrica] Sánchez. Paral·lelament va formar part de L'Equip A. En aquell moment, Jubany ja va definir el seu peculiar estil presidit per la geometria, la importància del grafisme i la total absència de textura. El seu *ranking* d'exposicions és compendiós amb una incidència especial a Alemanya.

La historiadora i crítica d'art Maria Lluïsa Borràs fa temps que va definir la pintura de Jubany com "concentrada i austera" però també molt "rica en matisos i ressonàncies sensi-

bles" fruit d'una "geometria resultant del joc de formes i colors amb els quals obté una sorprenent varietat". Hac Mor, per la seva banda, el considera l'artista del no ésser, autor d'una obra que no cal ser interpretada, sinó simplement contemplada.

Recordar per no tornar-hi.

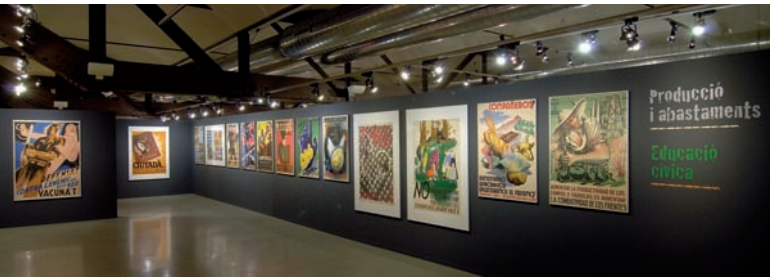
Cartells de la Guerra Civil Espanyola

Santi Barjau

Conservador del Gabinet d'Arts Gràfiques, Barcelona

La mostra que es presenta a la Sala Daura del Museu de Montserrat fins al 17 d'agost té alguns elements que la diferencien de les altres exposicions d'aquest tema que han fet altres institucions. *Recordar per no tornar-hi* parteix de la col·lecció de 162 cartells del bàndol republicà que foren adquirits per Montserrat durant els primers anys seixanta al llibreter Joan Marca. Presenta una tria de 119 exemplars, agrupats per temes combinats en un fil conductor de caire cronològic (a més d'una vitrina que mostra materials del bàndol dels Nacionals, com ara postals i les revistes, notables gràficament, *Vértice* o *Jerarquía*). Però acompanyant aquelles imatges de lluita a mort i de supervivència difícil, l'exposició presenta com a contrapunt els testimonis coetanis d'escriptors de l'època, de tendències i filiacions diverses, però sempre amarats d'humanisme, que critiquen el sense sentit de tota guerra.

El cartellisme de la Guerra Civil Espanyola, deixat apart el seu valor com a document, ha estat sempre objecte de reconeixement pels seus valors gràfics. Els cartells que formen aquesta col·lecció són prou representatius de la producció republicana en els tres grans nuclis productors de l'època: hi ha en efecte cartells barcelonins, valencians i madrilenys. Igualment molts dels grans autors hi són representats, com també la majoria dels exemplars que han esdevingut clàssics de l'especialitat, des de *Feu tancs, tancs, tancs* fins a *Loor a los Héroes*. A més –com sol passar en les altres col·leccions públiques i privades existents– trobem aquí un cartell que no es troba enlloc més, en aquest cas el magnífic treball d'Àngel Lescarbourea, *La FAI en el frente sangriento...* amb evidents resonàncies del Picasso de *Les senyoretes d'Avinyó*.

El muntatge de l'exposició, com també el catàleg que la consolida en el temps, s'ha beneficiat del treball gràfic del dissenyador Víctor Oliva. Aquest catàleg recull el text de presentació de Marc Taxonera i l'antologia de textos testimonials, i compta també amb una introducció del director del Museu, les fitxes de cadascuna de les obres –exposades o no– que hi ha a la col·lecció montserratina

i un apèndix amb breus biografies dels cartellistes, obra de qui signa aquestes ratlles. S'ha procurat avançar en les atribucions d'autoria d'aquestes obres gràfiques, com en els casos incontrovertibles de Francesc Fàbregas (Espanya en guerra) o Baltasar Lobo (*Mujeres Libres*) i també, amb opcions més arriscades, per a cartells de Renau i Gori Muñoz o Mariano Rawicz; o bé desvelant identitats com ara Albert Santmartí (artel) o W. Denesco.

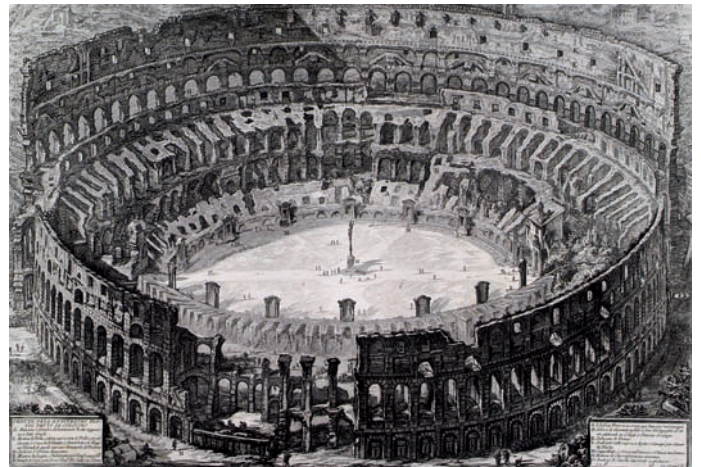
En definitiva, una exposició per al gaudi visual i per a la reflexió, necessària, sobre una de les etapes més tràgiques d'un passat nostre, encara recent i que hem de saber assumir com a lliçó que no s'ha de tornar a repetir.

Les nostres exposicions surten fora

Els Piranesi a Vilafranca

Eva Buch i Sandra Rosas

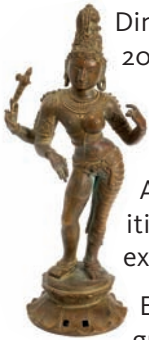
El passat 29 de febrer es va inaugurar a l'Aula de Cultura de Caixa Penedès la darrera itinerància, fins al dia d'avui, de l'exposició Els Piranesi de Montserrat. La mostra presentava una selecció de vint-i-sis gravats, de la cinquantena que la conformen, de Giovanni Battista Piranesi i del seu fill Francesco, a més del llibre *Il Campo Marzio dell'Antica Roma* (1762).

La col·laboració entre el Museu de Montserrat i Caixa Penedès s'emmarca dins del projecte cultural que han iniciat l'Abadia de Montserrat i Caixa Penedès i que té com objectiu principal la construcció del nou orgue per a la Basílica de Montserrat.

Cultura-cultures al Museu d'Art de Sabadell

Dins el marc de col·laboració iniciat a finals de 2006 amb el Museu d'Art de Sabadell, i que ja va tenir com a resultat l'exposició de gravats de Piranesi, el passat 25 de març es va inaugurar Cultura-cultures. Aquesta representa la cinquena itinerància d'aquesta important exposició del MDM.

El centenar de peces que integren la mostra es troben repartides en les dues plantes d'exposició temporal del MAS. Cultura-cultures, romanà oberta al públic fins l'1 de juny.

Préstecs, ambaixades i ambaixadors

A hores d'ara, el MDM té obra prestada a dues exposicions temporals de les quals ens parlen experts i organitzadors, tots dos amics i assessors del MDM.

Les postals de la col·lecció Carme Carreras-Candi a l'exposició d'Alphonse Mucha a Caixaforum Madrid.

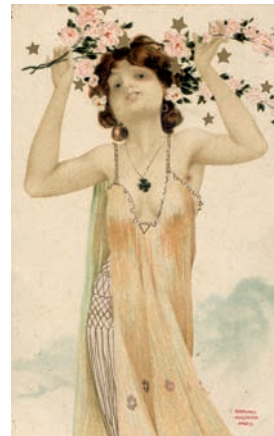
Àlex Mitrani

Crític d'art i escriptor

L'exposició *Alphonse Mucha (1860-1939). Seducció, Modernitat, Utopia* inaugurada a Caixaforum Madrid el 29 d'abril (oberta fins al 31 d'agost) i que viatjarà a Barcelona al setembre s'ha fet en col·laboració amb la Mucha Foundation. Aquesta entitat disposa d'un fons importantíssim i exhaustiu dels diferents aspectes i formats de l'obra de l'artista txec,

que ha servit de base per a una exposició que no s'ha plantejat de manera convencional.

A través d'una xarxa d'àmbits conceptuals i documentals es pretén posar en evi-

dència la diversitat i complexitat de Mucha i posar de relleu la seva singular posició en la modernitat. Un d'aquests aspectes és la nova concepció de la imatge, que afecta a la seva producció i consum. En aquest sentit, una de les peces clau de l'exposició és el muntatge que s'ha realitzat amb una selecció de 72 postals de la col·lecció de Carme Carreras-Candi pertanyent al Museu de Montserrat amb el qual es pretén exemplificar com la moda de les postals va permetre la

difusió massiva i popular de la imatge, que va beneficiar als artistes més famosos. Aquí s'ha fet una tria en tres grups que permeten apreciar tres graus en la difusió de l'anomenat "estil Mucha". Al primer tenim una sèrie de postals que reproduïen obres de Mucha, amb qualitats diverses. Al segon, mostrem un conjunt de postals amb dissenys de Gaspar Camps, el principal seguidor del text al nostre Modernisme. L'últim conjunt permet apreciar les cites i préstecs en autors diversos de diferents aspectes formals i iconogràfics de Mucha.

Gimeno a les terres del Montgrí

Josep Maria Trullén

Director del Museu d'Art de Girona

L'exposició "Francesc Gimeno i els paisatgistes del Montgrí", a la qual ha col·laborat el MDM amb el préstec d'una obra, va tenir el seu inici al Museu de la Mediterrània de Torroella, el setembre del 2007 i s'acaba el maig del 2008 al Museu d'Art de Girona.

L'objectiu ha estat mostrar l'impacte estètic que va tenir la visita de Francesc Gimeno a Torroella de Montgrí l'any 1887, acompanyat dels pintors Ramon Call i Modest Urgell. El paisatge i la llum de l'Empordà va fascinar Francesc Gimeno el qual el va induir, a partir d'aleshores, a pintar a l'aire lliure, tal com ho havia après a les classes del seu mestre Carlos de Haes. El seu matrimoni amb Caterina Massaguer, filla de la Fonda Martinet de Torroella, farà arrelar definitivament Francesc Gimeno a l'Empordà i a la seva gent. Amb paraules de

Mariona Seguranyes, comissària de l'exposició, a l'Empordà "s'aïllarà del món per establir una comunió amb la mare naturalesa". El seu viatge estètic personal envers la recerca de l'essència de la llum i el cromatisme d'aquest paisatge arribarà al seu punt més alt vers l'any 1917 quan duu a terme una sèrie de teles entre les quals cal destacar *Begur. Sa bassa morta* (Col·lecció particular) o *Fornells* (MDM). Sol, davant del mar, contemplant aquests bellíssims paisatges mediterranis, Gimeno va viure una experiència gairebé mística amb la Natura. Anys mes tard, l'estiu de 1935, Joaquim Mir va sojornar a Torroella on va conèixer personalment l'obra del mestre Gimeno. L'exposició també evoca l'estada de Mir a Torroella i la influència de Gimeno en d'altres pintors del Montgrí.

Hostes de llarga durada

Sempre havíem estat reticents a comprometre'ns a tenir obres en dipòsit al MDM. Tenim un dipòsit de reserva ben proveït amb moltes obres bones que, com els futbolistes de la reserva, elles també esperen l'oportunitat de sortir a sales. Acceptar dipòsits és acceptar també responsabilitats d'as-

segurances i de conservació amb més obligació i més cura que envers les nostres obres.

L'experiència amb l'Ajuntament de Cerdanyola ens ha fet canviar l'opinió. Una obra en dipòsit, ben seleccionada, ajuda a enriquir la col·lecció durant una bona temporada i hi sortim guanyant les dues parts: el dipositari, perquè li guardem l'obra, i nosaltres i el públic, en funció del qual tenim obert el museu, perquè pot veure unes obres d'art que potser no tornaran a sortir a la llum pública. Això sí, demanem que aquests préstecs siguin obres de qualitat, dignes de ser exposades, i que el dipòsit tingui una durada superior a la d'un any.

Una família coneguda nostra que ha hagut d'anar-se'n a viure durant una temporada llarga a Austràlia, ens ha deixat en dipòsit cinc obres que valen la pena i que es troben a la Sala de Pintura Antiga des de començament d'any:

- **Martín de Soria** (1449-1487), *Escena de la vida d'un sant* (62,5 x 24,5 cm), i *Martiri de Sant Llorenç* (62,5 x 44,5 cm).
- **Jaume Reixac** (València 1431-1482), *Ascensió* (88,5 x 91 cm) i *Pentecostès* (90 x 91 cm).
- **Heindrick van Steenwick** (Frankfurt, c. 1580 - Londres, c. 1649), *Interior d'una catedral* (oli sobre taula, 75 x 105 cm).

També hem acceptat el dipòsit d'un quadre de grans dimensions (100 x 230 cm), que és una marina de Josep Armet (Barcelona, 1843-1911).

Projectes que ja caminen

Ben a contracor, perquè ja havíem avisat a persones que hi estaven interessades i perquè ja havíem començat a elaborar el muntatge, hem hagut d'ajornar per a l'any que ve l'exposició **Donants i donacions al MDM**, que havíem anunciat a l'an-

terior Propileu, com a projecte imminent. Amb l'exposició dels cartells de la Guerra Civil ens hem gastat més del que teníem i hem hagut de reajustar-nos a les nostres possibilitats.

Infants del MDM a Girona

Segurament quan tingueu aquest informatiu a la mà, aquest projecte ja haurà esdevingut realitat, ja que l'exposició s'inaugurarà a La Fontana d'Or de Girona, el 9 de maig del 2008.

El Comissari de l'exposició és José Corredor-Matheos i l'entitat que col·labora i sufraga és Caixa de Girona. L'exposició presenta 51 obres (pintura, escultura i dibuix) d'autors ben variats (Martí Alsina, Casas, Nonell, Picasso, Sunyer, Rebull, etc.) que tenen per tema la figura

de l'infant (nens i nenes). Ha estat editat un catàleg amb textos del P. Abat, de Corredor-Matheos i amb els comentaris de les obres fets per Josep de C. Laplana. Aquesta exposició es podrà visitar fins al 15 de juny i en parlarem al pròxim Propileu.

A qui t'encomanes?

Aquest és el títol de l'exposició que preparem per al proper estiu a l'Espai d'Art Pere Pruna. Constarà d'una selecció de vint-i-tantes fotografies grans de **Jordi Puig**, tretes d'una sèrie més gran que ell realitzarà a Olot el dia 31 de maig, en una jornada fotogràfica que té molt de *happening*. Ho ha fet sobre diversos temes: gent que es deixa retratar amb les seves mascotes, amb la joguina preferida que han conservat de quan eren petits, etc. Aquesta vegada va de "sants". La gent d'Olot que vulgui té l'ocasió de plantar-se da-

vant del fotògraf amb la figureta o l'estampa del sant a qui s'encomana, que no ha de ser forçosament un sant.

Tenim la intenció de poder mostrar, a més de les fotografies més impactants, un vídeo amb gran part de la sèrie, i si pot ser, també amb filmació directa del *happening*. És un projecte que camina i que esperem que arribarà a bon terme.

Joan Hernández Pijuan: la distància del dibuix

Fa temps que amb el Sr. Miquel Molins, antic director del Macba, actual Director General de la Fundació Banc Sabadell i bon amic del MDM, portem al cap la idea de celebrar a Montserrat una exposició d'Hernández Pijuan. Aquest pintor, traspassat el 2005, pertanyia de ple a aquella constel·lació d'artistes que van trobar a la nostra revista Serra d'Or i en la crítica artística que hi exercia Alexandre Cirici Pellicer un lloc d'acollida, de comprensió i de promoció del seu art. Després de molts intents, la solució més viable que hem trobat ha estat la de fer recalar a la Sala Daura del MDM, cap al final d'octubre, l'exposició monogràfica "Joan Hernández Pijuan: la distància del dibuix", que va ser inaugurada al Museo de Arte Abstracto Español de Cuenca, fa uns mesos, i després d'una estada al Museu d'Art Espanyol Contemporani de Palma, està disponible per viatjar a Montserrat. Aquesta exposició ha estat organitzada per la Fundación Juan March, i el director d'exposicions de la qual, el Sr. Manuel Fontán del Junco, ens l'ha oferta i comptem amb l'amable complicitat de Miquel Molins i l'ajut del Banc Sabadell. L'esperem amb il·lusió.

La restauració del teixits coptes Soler Vilabella del MDM

Lluís G. Turell Coll

Arqueòleg Assessor del MDM

Amb aquestes notes, només pretenc d'informar breument de les diverses intervencions que hem fet referents a l'estudi, conservació i restauració dels teixits coptes, d'ençà que van arribar al Museu de Montserrat l'any 2001. La col·lecció que va reunir l'enginyer tèxtil i apassionat dels teixits antics Ramon Soler Vilabella té un gran valor, no només per l'antiguitat, grandària i conservació de les peces, sinó també per la informació

que tenim sobre la seva procedència. La relació entre l'arqueòleg francès Albert Gayet i Soler Vilabella, totalment documentada amb correspondència conservada al Museu de Montserrat, data de l'any 1900, moment en què, amb ocasió de l'Exposició Universal de París, Soler Vilabella es va animar a conèixer personalment Albert Gayet per tal d'aconseguir teixits coptes i teles sassànides, molt cobejades pels col·leccionistes de l'època. Aquest primer contacte va derivar en una gran amistat que va durar anys i que va tenir com a vincle d'unió la participació econòmica de Soler Vilabella a les campanyes arqueològiques de Gayet a la ciutat i necròpolis d'Antinoe, Egipte.

El 2003, durant l'època que vaig treballar al MDM en qualitat de documentalista de la secció arqueològica, vaig rebre l'encàrrec

d'estudiar, documentar i inventariar aquests teixits. Immediatament vaig ser conscient del tresor que tenia a les mans i vaig fer d'aquest treball incipient el detonador de la meua tesi doctoral, dirigida per la Dra. Gisela Ripoll de la Universitat de Barcelona, un treball que actualment es troba en fase de redacció final. En una primera etapa, vaig investigar la procedència dels teixits i la formació del conjunt dins de l'àmbit del col·leccionisme de teixits a Catalunya. Aquesta fase sobre els orígens de la col·lecció Soler Vilabella que comportava l'estudi i la transcripció i traducció de tota la correspondència entre Soler Vilabella i Albert Gayet, i encara de les memòries personals inèdites del col·leccionista, la vaig concloure el 2004 i va ser el tema per obtenir el DEA (Diploma d'Estudis Avançats) del primer cicle del doctorat i d'un article publicat a *Antiquité Tardive*, 12, 2004. A partir d'aquesta presentació de la col·lecció en el medi acadèmic internacional l'interès dels especialistes per aquest estoc de teixits ha anat augmentant progressivament.

Els teixits van arribar al MDM emmarcats i premsats per un vidre, enganxats amb goma o grapats sobre el suport de base, un procediment que era usual en el temps que el va adquirir Soler Vilabella, però mol poc idoni segons els criteris actuals de conservació. L'any 2006 vam fer un pas endavant amb la in-

tervenció del *Opificio delle Pietre Dure* de Florència, que va treure els teixits dels marcs i els va col·locar sobre un suport de conservació més favorable. Tanmateix el pas més decisiu i enèrgic l'hem fet no fa gaire, al final del 2007, quan la meua tesi doctoral es va integrar a un projecte I+D+I titulat *Caracterización tecnológica y cronológica de las producciones textiles coptas: antecedentes de las manufacturas textiles altomedievales españolas* (HUM2005-04610), dirigit per la Dra. Laura Rodríguez Peinado de la Universitat Complutense de Madrid i integrat per diversos especialistes en diverses disciplines referents a la documentació, la tècnica o la conservació.

Aquí han entrat en joc dues persones que ens han ajudat molt de cara a elevar el nivell de l'estudi i amb vistes a una restauració adient dels nostres teixits coptes: Ana Cabrera, cap del departament de documentació del *Museo de Artes Decorativas* de Madrid, i Pilar Borrego, tècnica del Instituto de Patrimonio Histórico (IPH), totes dues ens

van posar en contacte amb el projecte I+D+I i ens hi van afavorir l'entrada. Les anàlisis cromatogràfiques i de datació per C14 han donat uns resultats impressionants que, tot i que encara no es trobaven acabats totalment, eren tan importants que ja han estat presentats a diversos Congressos Internacionals.

Aquestes anàlisis han rebaixat les cronologies d'algunes peces de la nostra col·lecció que inicialment, en base als criteris comparatius en vigència a tot arreu, datàvem al voltant dels segles IV i V d.C. i ara les podem datar entre els anys 140-380 d.C. com el mantell o la draperia TCMDM-5.

El passat novembre, a les darreres Jornades Universitàries d'Història Antiga organitzades pel MDM i el departament d'Arqueologia de la UB, se'ns va plantejar la possibilitat que l' Instituto de Patrimonio Histórico (IPH) de Madrid restaurés la col·lecció dels nostres teixits coptes, incloent-los en el seu programa ordinari d'activitats per a l'any 2008 i següents. Hem fet els passos i aquesta restauració ja ha estat acceptada i es troba a punt de començar.

També puc informar que com a conseqüència del que us estic explicant la nostra col·lecció de teixits ha assolit una importància tan gran que la societat internacional *Textiles from the Nile Valley 1st Millennium AD*, que reuneix cada dos anys els grans especialistes mundials, ha escollit Montserrat com a lloc del seu properencontre que se celebrarà el 2010. Amb aquesta avinentesa es farà a Montserrat una gran exposició de teixits de l'Antiguitat. Calculem que les grans peces de la

col·lecció Soler Vilabella estaran ja restaurades i podran formar part de l'exposició. Crec que són bones notícies per al MDM, d'aquestes que ens produeixen gran satisfacció i que ens recompensen del treball esmerçat.

Finestres de reflexió i contemplació

Senyalització-guia del Museu de Montserrat

Joan Moncau i Xavi Lastra

Des del primer moment vam pensar la nova senyalització del Museu de Montserrat com si es tractés d'obrir unes finestres de reflexió i contemplació del patrimoni cultural, tot convidant el visitant a realitzar un viatge visual. Són composicions gràfiques referents a l'art, a la cultura, a la història i a la seva relació amb el Monestir.

Aquest recorregut expositiu, situat estratègicament en la ruta que fan els visitants en el seu trajecte cap a la Basílica, l'hem organitzat presentant imatges d'objectes arqueològics o d'obres artístiques de les diverses expressions culturals que es troben al museu, acompanyades de frases i noms dels autors, impreses en uns suports expositius que produeixen gran impacte. Aquests elements permeten ja, abans d'arribar al museu, una certa aproximació a les obres de les col·leccions, al missatge que aquestes transmeten, al secret que guarden ocult, i conviden a aprendre a mirar-les per tal d'admirar-les tot seguit.

Mitjançant "zooms" d'imatges capturades de les obres i amb una o dues paraules ben triades que identifiquen les imatges ràpidament, junt amb indicadors de ruta, es configura un discurs molt interessant que serveix al mateix temps de guia i de joc per al visitant.

La darrera finestra s'obre al vestíbul mateix del Museu. El visitant penetra dins l'espai concret del Museu guiat pel dibuix i la figuració dels personatges, que evoquen el pas compassat del monjos, com si aquests invitessin a la contemplació i acompanyessin el visitant. El disseny és una superposició de dues composicions sobre el mateix tema fetes per Joan Re-

bull (1955), quan va presentar els primers esbossos dels frisos de la façana del monestir. El recorregut que hem dreçat té aquí, ara com ara, el seu punt final.

Cal advertir que a aquest itinerari, li manca encara una tercera fase que donarà clarament la clau interpretativa de tot el conjunt. Pretenem col·locar els guixos monumentals que va modelar l'escultor Rebull, les figures dels quals són insinuades a la mateixa entrada del Museu, com si fossin uns esgrafiats. Aquestes figures, un cop consolidades, seran incrustades a la paret del fons i permetran al visitant una visió pròxima, cara a cara, i dialogant amb elles.

Hem construït, doncs, un autèntic viatge per mitjà dels suports gràfics. Poc a poc hem anat creant un clímax que va creixent en subtilitat i en profunditat fins a arribar a les portes i al vestíbul del Museu. L'etapa posterior que queda per cobrir, amb la incorporació de les escultures de Rebull i la inclusió d'un vídeo informatiu, significarà la culminació del nostre objectiu d'informar i conduir de manera suau i persuasiva el visitant del Museu.

La nostra intervenció ha tingut alguns punts contundents, però ens hem allunyat tant com hem pogut del recurs publicitari-comercial habitual. No ens hem acontentat amb una senyalització convencional, sinó que hem volgut anar més enllà. Creiem que hem reeixit a transmetre sensacions d'interès que susciten l'afany de veure què hi ha dins d'aquest subterrani que és el Museu, i segurament hem servit d'interlocutors entre el visitant i el contingut d'art, de cultura i d'història que aquest podrà contemplar realment durant la visita. Ha estat un treball en el qual hem invertit moltes hores, però també molta il·lusió, i que ens ha proporcionat moments molt gratificants.

El MDM restaura

Samuel Mestre

Restaurador ordinari del MDM

D'ençà que el MdM va començar, gairebé fa tres anys, a produir les seves exposicions temporals, la tasca necessària de restauració s'ha vist reforçada i incrementada, ja que la peça que surt

del museu ha fer-ho en perfectes condicions de consolidació i conservació. Per això aquest tema és un requisit que està present des del primer moment de gestació del projecte.

El nostre treball no sempre es limita a una simple anàlisi i posada a punt de les obres sinó que fem un seguiment de control estricte, d'acord amb la normativa vigent, i vetllem per la seva perfecta integritat cada vegada que són sotmeses a manipulacions de transport, etc. Ens ocupem principalment d'observar les variacions que han pogut experimentar unes obres que han restat durant dècades en un lloc determinat i amb un clima estable al qual s'han adaptat, ja que corren el risc de patir conseqüències negatives en canviar les condicions que els eren habituals.

El MDM prioritza la restauració preventiva, però atesa la gran quantitat d'exposicions que genera i els préstecs que fa, l'activitat és molt intensa i en alguns moments arriba a ser trepidant. Encara més, no totes les obres que ens demanen o que voldríem exposar, podem tenir-les sempre a punt, ja que els calendaris són estrictes i les obres que haurien de ser restaurades necessiten també el seu temps.

Pel que fa a les obres de pintura sobre tela, hem realitzat els següents tractaments:

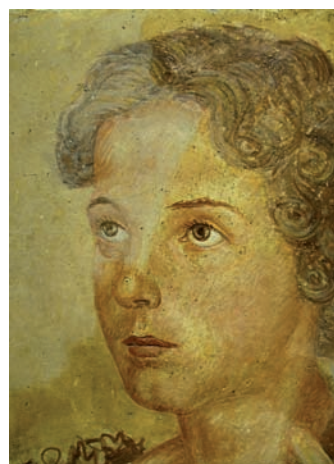
- Actualització dels informes de conservació.
- Neteja en sec mitjançant paletina i microaspiració de tots els reversos de les teles, amb aplicació controlada de biocida per tal d'evitar l'aparició de fongs en aquelles obres que no havien estat sotmeses a aquest tractament, ja que mai no havien estat deixades en préstec amb el que això significa de canvis d'humitat i temperatura.
- Neteja humida de les obres que presentaven un vernís/capa de protecció amb avançada oxidació i conseqüent esgrogueïment.
- Consolidació puntual d'esquerdes, craqueladures i fissures.
- Estuc puntual, especialment als voravius i zones perimetrals, en aquells casos en què les obres presentaven pèrdues de capa pictòrica com a conseqüència de la fricció causada pels marcs.
- Retoc de les pèrdues perimetrals.
- Estabilització, consolidació, estuc i retoc de les pèrdues de policromia en els marcs.

Hem d'esmentar encara dos casos concrets en què els artistes, abans de realitzar les pintures definitives, han fet proves i esbossos. Ha calgut un sistema de presentació que permetés observar l'obra com a inacabada i per tant "oberta", afegint un valor d'integració en el mateix sistema.

- **Ramon Borrell i Pla** (Barcelona, 1876-1963), *Escolans a la processó de la Mare de Déu*, Oli sobre tela, 46,5 x 38 cm, c. 1924. Detall de la meitat superior de l'obra durant el procés de restauració.

- **Ricard Opisso**, (Tarragona, 1888 - Barcelona, 1966), *Luisito un diumenge de rams*. Aiguada, 25,2 x 22,7 cm, c. 1925. Estat en què va arribar l'obra al MDM i l'obra restaurada

- **Pere Pruna** (Barcelona, 1904 - 1977), *Cap de Sant Joanet*, Fresc sobre uralita, 39 x 32 cm. L'obra durant el procés de restauració.

Cinc pinzellades sobre la gestió de la seguretat al MDM

Jesús Alcantarilla Díaz

Director de seguretat de l'Abadia de Montserrat

Fins i tot per ser boig cal observar un mètode
William Shakespeare.

El passat setembre, l'Abadia de Montserrat creava el Departament de Seguretat que s'ocupa d'organitzar, planificar, controlar, examinar i avaluar els recursos organitzatius, tècnics i humans amb vistes a la seguretat i al recorrimient ordenat de tot el recinte de Montserrat; i entre les tasques encomanades es destaca la protecció i vigilància del MDM.

Aquesta entitat presenta una sèrie de característiques pròpies diferents de la resta dels museus del país. Deixem de banda la seva titularitat, lligada indissolublement a l'Abadia Benedictina amb tot el que això suposa, el seu patrimoni excepcional pel qual ha merescut de ser qualificat Museu d'interès nacional, i remarcarem la seva situació dins del massís rocós de Montserrat, apartat dels circuits culturals habituals que són eminentment urbans, considerarem el factor estructural de l'edifici, i els perills que pot comportar pel fet de trobar-se en aquest medi geogràfic: desprendiments de roques, inundacions, incendis forestals, robatoris, etc.

Els professionals sabem que qualsevol projecte de seguretat ha de ser articulad en base a aquests dos eixos: prevenció i protecció.

Pel que fa a la **prevenció** hem planificat tota una sèrie de procediments i de protocols operatius amb vista a situacions d'emergència i a agressions contra els béns o contra les persones (actituds antisocials de caràcter antròpic: robatori, furt, vandalisme, amenaça de bomba, etc.). Tot el personal del museu, sense excepció ha de conèixer aquests protocols i cal realitzar, de tant en tant, algun simulacre amb la participació de tots.

Quan parlem de danys no ens referim solament al dels materials artístics que són propis d'un museu, sinó també al de les persones que el visiten i per la seguretat i benestar de les quals vetllem. Per això quan parlem de **protecció** atenem les dues dimensions: la salvaguarda dels béns museístics i també ens preocupem perquè la visita del museu sigui correcta, promovent un comportament cívica, i vetllant, amb tots els mitjans tècnics i humans, perquè la simbiosi entre les obres

artístiques i el factor humà sigui suportable per al fons exposat, i agradós i profitós per als visitants.

Aquest principi es concreta d'una manera molt palpable: un bon circuit de televisió que permeti al personal de seguretat resseguir en tot moment allò que s'esdevé en qualsevol punt del museu, i si pot ser, també a l'entrada del museu; cal pensar en possibles casos de vandalisme i d'agressió o de conductes antisocials, tot i que no n'hem de viure obsessiionats. És imprescindible un bon sistema detector d'incendis i els mitjans que permetin una intervenció immediata i correcta. Cal tenir un pla d'evacuació, sempre a punt de funcionament, preveient un cas de sinistre, al museu o al conjunt de Montserrat, etc.

Abans de fer-me càrrec de la seguretat del MDM, aquests sistemes operatius ja existien; és a dir vaig arribar a un museu que ja funcionava amb una normalitat acceptable, però quan em van encarregar que assumís la Direcció general de seguretat de Montserrat, i també la del MDM, m'encomanaven que me'n responsabilitzés i que millorés de manera professional tot aquest àmbit. La meua primera mesura ha estat elaborar un diagnòstic en els tres nivells: organitzatiu (revisió i millora dels plans d'emergència i evacuació de persones i de béns, un pla formatiu), tècnic (sistemes de seguretat, planimetria de l'edifici, sistemes de control i conservació d'obres) i de recursos humans (control i coordinació de l'actuació del personal de l'empresa de vigilància que actua a Montserrat).

El personal de seguretat del MDM prové d'una empresa de vigilància donada d'alta pel Ministeri de l'Interior (VSS) i d'una altra que ens proveeix de controladors de sala (IM). Cal tenir present que el MDM es troba integrat dins d'un conjunt molt més ampli coordinat de manera unitària. Els riscos de calamitat natural rarament seran sectorials, per aquest motiu els perills han de ser previstos i estudiats des d'una perspectiva de conjunt; i no tots els riscos són iguals, caldrà avaluar-ne la probabilitat i la magnitud de sinistralitat. Però hi ha actuacions de seguretat que són específiques de la zona museística i que requereixen un tractament i uns mitjans de control específics. En aquest sentit, en aquests darrers mesos hem millorat el control de tiquets fent-lo més àgil i connectant-lo amb un sistema d'obertura i de tancament automàtic de portes que ajuda al manteniment de les constants climàtiques de la zona expositiva. També hem introduït un sistema nou de pantalles de control i hem condicionat un lloc més còmode per als encarregats de seguir-les. El pas següent serà l'elaboració d'un projecte d'enginyeria de seguretat més moderna, amb sistemes i dispositius electrònics integrables a la instal·lació ja existent. Aquestes són fites a aconseguir, però allò que ja és realitat de cada dia és la optimització del personal i del mitjans que ja tenim. A tall d'exemple us exposaré un cas.

A començament de febrer, i a conseqüència d'una pluja molt forta, es va inundar una de les sales temporals del MDM, que en aquell moment es trobava lliure i feia funcions de sala tècnica de reserva. Immediatament van entrar en funcionament les contramesures anomenades les 4D:

Detecció. El controlador de sala va observar que al terra hi havia un bassal d'aigua i va comprovar que es tractava d'una fuga que es filtrava per la paret. Va avisar el centre de control i el vigilant cap d'equip va informar de la incidència el departament de conservació del propi museu. La responsable i el personal de seguretat i de manteniment van prendre immediatament les mesures oportunes. **Dissuasió.** Aquestes mesures oportunes lògicament van consistir a la protecció i conservació de les obres artístiques que es trobaven a la sala. **Dilació.** El departament de manteniment va rectificar les deficiències d'instal·lació i va eliminar el risc de fuga desviant la recollida d'aigües pluvials vers un altre lloc que no afectés el museu. **Defensa.** El coneixement i la competència en els plans d'autoprotecció de tots els professionals que hi van intervenir –departament de seguretat, conservació del MDM, i manteniments– va evitar que els danys, que hi van ser, haguessin estat més grans i irreparables.

Acabo confessant que l'efecte més positiu que he detectat i el que em causa una més gran satisfacció és el progressiu canvi de mentalitat en el personal de seguretat, cada vegada més compenetrat amb la seva professió i amb més autoestima pel servei que presta, i també en els altres empleats de les diverses seccions de Montserrat, i fins i tot en els mateixos monjos. Poc a poc tots s'adonen que la seguretat que es promou des de la Direcció no consisteix a dictar mesures repressives ni es tracta d'un manteniment policial d'ordre públic –un tòpic que cal superar–, sinó que més aviat promovem una filosofia de protecció ciutadana, d'ajuda i de servei a les persones, als béns mobles i immobles, i a l'entorn paisatgístic.

La responsabilitat que he assumit és enorme. Només cal pensar què significa la Mare de Déu de Montserrat i el Monestir a Catalunya i en el món. L'any 2007 van visitar Montserrat 2.047.000 persones, i és molt freqüent la visita de personatges i delegacions internacionals que comporten mesures especials de seguretat. Si a les persones físiques afegim la importància del patrimoni bibliogràfic, arxivístic i artístic que es troba a Montserrat, a l'interior del monestir, als exteriors, i sobretot al MDM, la conclusió és aclaparadora. La seguretat de Montserrat és un deure prioritari i tots els esforços són pocs per preservar, conservar i promoure el que és i el que fa Montserrat en el panorama social, en el religiós i en la cultura. És un compromís que he assumit amb goig i espero trobar en vosaltres recolzament i col·laboració. La seguretat és mentalitat i és cosa de tots.

Visites i visitants

Montse Marin

Coordinadora del Departament Didàctic del MDM

El Departament didàctic del MDM té entre els seus objectius la difusió de les col·leccions permanents i de les exposicions temporals. Per això programem visites guiades tant per a adults com per a col·lectius escolars.

La visita guiada general que oferim als adults els permet apropar-se al fons permanent del museu: l'origen de les col·leccions, els principals artistes i obres, i ofereix una panoràmica àmplia de la història de l'art a partir del ric patrimoni que s'exposa a les sales.

Les escoles són un col·lectiu de visitants important que es concentra principalment durant els mesos d'octubre-novembre i de febrer fins a juny. A aquests grups, els oferim un programa especial de visites adequat al nivell de cada cicle, des d'educació infantil fins a batxillerat i cicles formatius, amb el ben entès que la secció que genera més interès és l'arqueologia, i principalment la de l'Antic Egipte, que ofereix l'ocasió de veure els materials dels costums quotidians i també funeraris.

Els grups de romeries i parròquies constitueixen un col·lectiu típicament montserratí, que aprofita els dies d'estada a Montserrat per fer tot tipus d'activitats que els oferim des del Departament. Per exemple aquest any 2008, l'Any Oliba, no podia faltar la visita centrada en la figura del fundador del monestir, i per aquest motiu hem organitzat l'activitat "Mil anys d'Abat Oliba".

Esmentarem encara les visites guiades de cap de setmana. Els dissabtes de gener a juny i de setembre a desembre, les persones allotjades a Montserrat poden gaudir de tot tipus de visites guiades, tant al museu com al parc natural o a l'entorn del monestir, de forma totalment gratuïta.

Els mesos d'estiu –atenent la gent que estiuja a Montserrat– tenim programes especials; per exemple al juliol oferim les Setmanes de Cultura i Natura, un “pack” complet que combina itineraris pel parc natural, visites al museu, la Santa Cova, etc. Arribat l'agost, la quantitat de visitants augmenta i la diversitat de visites s'intensifica. Durant tot el mes, de dilluns a divendres, hi ha fins i tot un concurs de pintura infantil al museu “Dibuixar Art”, que vam començar l'estiu passat i que repetirem també aquest any.

Aquestes són les principals ofertes que fem als visitants amb la voluntat d'oferir-los una sorpresa o un nou descobriment en el seu pas per Montserrat o bé, si ja coneixien el museu, apropar-los a allò que els és agradós de tornar a descobrir

Estadístiques

Visitants que han fet ús de visites guiades entre gener i abril

Grups escolars	3.600
Grups adults	600
Altres	1.490
Total	5.690

Hi ha visitants i visitants. Poden venir a veure el nostre MDM personatges de gran importància, però sovint van d'incògnit i ens passen desapercebuts. Altres en canvi ens fan saber que hi són o venen recomanats per algú i aprofito per establir amb ells algun contacte. Recordo que l'estiu passat, es va presentar Miquel Barceló que venia exclusivament a veure el Caravaggio. S'hi va estar ben bé 20 minuts en silenci assegut davant del quadre i jo que me'l mirava, veia com li brillaven els ulls i com movia suaument la musculatura facial, com si estigués sostenint un diàleg interior. El vaig deixar tranquil i a la sortida, un cop acabada la visita, el vaig anar a acomiadar i em va dir, que el Museu estava bé, però que no passava d'un museu de pintura catalana del XIX i XX; l'obra important de veritat era Caravaggio.

Faustino Aizkorbe és un escultor de Pamplona amb projecció al País Basc, molt relacionat amb el monestir de Lazkao; per això era conegut del nostre P. Abat que el va convidar a visitar el Museu. La visita amb Faustino i el seu ajudant, el passat 12 de març, va ser també memorable, perquè davant de les pintures i de les escultures del nostre MDM, amb la mirada i amb les mans Aizkorbe creava i transmetia les formes escultòriques massisses i gestuals, com són les escultures que ell fa. És un candidat a exposar en el MDM.

Recordo també amb simpatia la visita d'un grup de la **Guàrdia Suïssa de la Ciutat del Vaticà**, als quals alguna vegada els toca també prestar servei al cèlebre museu. Eren joves i bromistes,

van admirar també el nostre Caravaggio i de seguida van dir que el Caravaggio del Museu Vaticà és tres vegades més gran que el nostre. Els va acompanyar el cap de seguretat de Montserrat Jesús Alcantarilla i això va fer que més que els quadres miressin els sistemes de seguretat, les sortides d'emergència i els extintors antiincendi. Els vaig demanar que la propera vegada no vinguessin amb calçat esportiu i texans, sinó que m'agradaria de veure'ls amb els seus vestits de lansquenets miquelangelescos i amb alabardes per fer la foto i em van respondre que si volia foto amb svizzero pontificio, que anés a Roma i que després me'n podia fer un fotomuntatge, com el que tinc al despatx. Em va semblar que s'ho passaven la mar de bé.

Una altra visita, atípica i no concertada, va ser la de l'empresari **José María Ruiz Mateos**, que va visitar Montserrat amb la seva esposa Teresa i el seu fill Zoylo, el passat 19 de febrer, convidats per la Fundació Montserrat 2025. Estava ocupat i vaig trigar uns set minuts a sortir a saludar el visitant. Va ser curiós; en aquests set minuts Ruiz Mateos havia parlat ja amb el personal de consergeria i amb els guardes de seguretat i en un instant em va fer la radiografia de l'estat empresarial del MDM. Havia calculat la plantilla, l'entrada i el número aproximat de visitants. Però sobretot havia mirat la cara i el comportament del personal i em va dir que en aquesta petita empresa s'hi treballava molt bé i amb alegria i que hi havia lideratge no qüestionat i acceptat afectuosament, que si en comptes d'un museu d'art fos una empresa de vins, ell hi invertiria fort, perquè té totes les característiques d'una empresa que va a més. Havia sentit dir moltes coses d'aquest home, però vaig veure que era una persona amb una energia especial i que emanava cordialitat. No era un vulgar especulador, ni un xerraire, sinó un home d'empresa que sap que tracta amb persones i que les valora. La visita de Ruiz Mateos no va ser banal per mi, i em va ensenyar moltes coses que segurament jo, que no sóc empresari ni tinc ganes ni condicions de ser-ho, no realitzaré mai. (JdC L)

Coses que passen

- El dimarts 8 de gener vam celebrar al MDM la presentació del llibre *La col·lecció egípcia del Museu de Montserrat*, que ha sortit editat amb el logo i peu editorial del MDM i de la Societat Catalana d'Egiptologia. Els promotors d'aquest llibre han estat els senyors Xavier Uriach i Jaume Vivó que han comptat en tot moment amb l'assessorament del Dr. Josep Padró, catedràtic de la Universitat de Barcelona i President de la Societat Catalana d'Egiptologia. El Dr. Padró ha estat també redactor d'una part d'aquest catàleg. És un llibre de col·laboració de quinze autors diversos, profusament il·lustrat i de 375 pàgines, amb traduccions castellana i anglesa.
- Unes setmanes més tard, i concretament el 15 de febrer, vam celebrar una segona presentació de caràcter més acadèmic a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona, presidida pel Dr. Salvador Claramunt, delegat del Rector per a Activitats Culturals i pel Rdm. P. Abat de Montserrat. Van parlar Sr. Xavier Uriach, el P. Josep de C. Laplana, el Dr. Padró, el Dr. Joaquín Sanmartín i el P. Abat va concloure l'acte amb una dissertació sobre el paper de Montserrat en el món de la cultura d'ahir i d'avui.
- A alguns els agradarà saber que la revista veneciana *Arte In*, al número 113 de febrer-març ha publicat un article ben il·lustrat, fet per Ramon Casalé, sobre el nostre museu, amb el títol inusitat *Benedetto museo*. És un article simpàtic, perquè està fet des de la simpatia i expressa molt bé la complexitat i la dinàmica del nostre museu. Un article com aquest en una revista d'abast mundial sempre és d'agrair.
- El passat 23 de febrer el P. Laplana, director del Museu de Montserrat, va ser convidat pel Museu del Prado a dictar

una conferència. L'acte –d'accés exclusiu per als visitants del Museu del Prado– va tenir lloc al nou auditori de l'ampliació i estava inclòs dintre d'un cicle de conferències que tenia com a objectiu la difusió de les millors col·leccions de pintura del segle XIX dels museus espanyols. El P. Laplana, després de fer una breu presentació del Museu de Montserrat, va fer una exposició detallada –i amb anècdotes divertides– de les col·leccions del segle XIX del Museu de Montserrat. La conferència va ser seguida amb interès per més d'un centenar de persones i va servir per difondre entre un públic ben divers no només la qualitat de les obres d'art del Museu de Montserrat, sinó també el seu tarannà.

Nous estudis de la Prehistòria de Montserrat

És una iniciativa del Departament de Prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona, promoguda pel seu director el Dr. Miquel Molist, que es proposa de tornar a estudiar amb criteris i tecnologia més nova les principals col·leccions de Catalunya, entre les quals figura la del MDM, important sobretot per la ceràmica cardial, que rep el nom específic de "montserratina". Per part del MDM, l'arqueòleg Lluís Turell s'ocupa de seguir i controlar aquests estudis que són duts a terme pel Dr. Xavier Clop, que ha emprès la feina amb gran dedicació. El treball serà bastant llarg, però promet resultats de gran interès. Pensem que algun dia no massa llunyà puguem presentar en el nostre MDM, ni que sigui amb caràcter temporal, aquesta col·lecció, que és coneguda mundialment pels especialistes.

Jornada de portes obertes

Heu de tenir present que el nostre MDM és una mica especial. Es manté exclusivament de l'entrada dels visitants i no podem ser tan generosos com voldríem: hem de cobrar entrada. El nostre dia de portes obertes sempre ha estat el dia de la festa patronal del 27 d'abril, però com que aquest any s'esqueia en diumenge i preveiem una allau de personal, en atenció a la seguretat vam canviar-la a la vigília, dia 26. Vam tenir 938 visitants, un terç més del que hauria estat ordinari;

es tracta d'unes xifres molt normals i molt poc periodístiques, però és que les coses són com són.

Passi gratuït

Feia anys que, en començar l'any, quan rebíem les targes de "passi gratuït" de part dels directors dels museus importants del país sospiràvem pel moment en què el MDM pogués fer una acció semblant. Ha costat, però ho hem aconseguit. Naturalment aquest tiquet va dirigit primerament al grup de col·laboradors del MDM, als donants i benefactors, però de seguida hem pensat en el personal directiu d'altres museus amb els quals mantenim relació, i també en els estudiosos i altres professionals que per motius diversos freqüenten el MDM i que es mereixen un tracte preferencial. La validesa comprèn el titular i un acompanyant i té la durada d'un any, és a dir fins que no rebeu el del 2009.

El llibre de registre

No us ressenyarem tot el Llibre de registre de manera sistemàtica; això només ho fem quan omplim els formularis que ens demanen des de Cultura, de la Generalitat. Us informem només de les obres que creiem que poden tenir interès als estudiosos i especialistes, i també aquelles que són especialment boniques i que agradarà de veure.

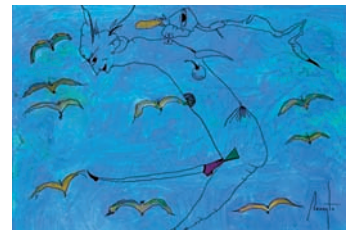
Com sempre, quan tenim un temps balder –molt poques vegades– o per descansar d'altres feines més feixugues, ens hem posat a regirar els calaixos on tenim els materials que fan cua per entrar al Llibre de Registre i us notifiquem algunes d'aquestes entrades:

- **Joan Commeleran** (Barcelona, 1902-1992), *Missa del gall* (1955), aquarel·la, 24,5 x 17,5 cm. NR 201.705.
Àngel (1944), tremp sobre paper, 24,5 x 17 cm. NR 201.704.
Marina (1950), tremp sobre paper, 17 x 12,5 cm. NR 201.703.
Pancorbo. La Bureba (1952), tremp sobre paper, 25 x 17,5 cm. NR 201.691.
- **Lluís Lleó Arnau** (Barcelona 1899-1982), *Paisatge nocturn* (1954), aquarel·la, 28,5 x 23,5 cm. NR 201.702.
- **Joan Serra** (1899-1970), *Mercat*, aquarel·la i tinta, 24,5 x 34 cm. NR. 201.688.

- **Pere Crèixams** (1893-1965), *Gitanes*, tinta sobre paper, 28,5 x 19,5 cm. NR. 201.690.
- **Antoni Vila Arrufat** (1894-1989), *Retrats. L'Abat Aureli* (1960), llapis, sanguina i clarió sobre paper cànon, 21,7 x 14,4 cm. NR. 201.693.
Retrats. El Dr. Modrego (1960), llapis, sanguina i clarió sobre paper cànon, 21,7 x 14,4 cm. NR. 201.693.

Entre les donacions que hem rebut en aquest primer quadrimestre de l'any sobresurten les següents:

- **Mare de Déu de Montserrat amb corona mexicana**, (segle XVII-XVIII), aram. 53 x 63 cm., donació de Mossèn David de Vargas. NR. 201.710.
- **Joan Condins** (1929), *Monistrol de Montserrat* (1982), oli sobre tela, 180 x 80 cm., donació del fill del pintor, NR. 201.712.
- **Antonio Beneyto Sanabre**, *Sense títol* (2006), acrílic i tinta sobre cartó, 27,5 x 37,5 cm, donació de l'autor, NR. 201.696.
- **Josep M. Garcia Lloret** (1921-2003), *A casa de Marta i Maria* (1950), oli sobre tela, 100 x 81 cm., donació de Frederic Pau Verrié, NR. 201.711.
- **Julià Riu Serra** (1921-2006), *Aquí no s'hi cap*, II (c. 1980), carbó i llapis, 49 x 36 cm., donació Eduard Riu Barrera, NR. 201.700.
- **Julià Riu Serra** (1921-2006), *Porta de la Pau*, III (c. 1950), tinta sobre paper, 68,5 x 38,5 cm., donació Eduard Riu Barrera, NR. 201.701.
- **Julià Riu Serra** (1921-2006), *Cogitació* (1959-1960) escultura de terra cuita, 70 x 28 x 45 cm., donació Eduard Riu Barrera. NR. 100.606.

• **Daniel Argimon** (1929-1996), *Lletres i números* (1976), acrílic sobre paper, 65 x 50 cm., donació “Amics dels presos polítics”, NR. 201.699.

• **Joan Pere Viladecans** (1948), *Sense títol* (1976), tècnica mixta sobre paper, 65 x 50 cm., donació “Amics dels presos polítics”, NR. 201.697.

• **Albert Ràfols Casamada** (1923), *Amnistia* (1976), llapis sobre paper, 65 x 50 cm., donació “Amics dels presos polítics”, NR. 201.698.

rència al desconeixement que el visitant tenia de l'existència de la col·lecció de pintura catalana moderna (fa 26 anys que el MDM té exposada la col·lecció Sala en una secció d'art català dels segles XIX i XX). Uns altres ens adverteixen que som massa discrets i que no fem la propaganda que escauria a un museu com el nostre. Entre les queixes més habituals hi ha la de la gent gran que no pot llegir les cartel·les a causa de les catenàries que impedeixen d'apropar-se als quadres i el fet que tota la informació es trobi multiplicada en tres idiomes. El problema és més complicat del que sembla i les solucions poden comportar els seus inconvenients.

Els qui fan ús del llibre de reclamacions han estat poquíssims i sempre en casos molt especials i atípics, en canvi quan el públic troba un llibre obert sobre un faristol i un bolígraf que penja a la sala d'exposicions temporals, se li excita l'instint de passar a la posterioritat dient una graciositat, o un Visca Catalunya, o una invocació a la Moreneta, o una proclama d'independència a vegades seguida d'un Viva España, o un insult, o una procacitat, o una vivència sentimental, etc. El llibre de visites del museu té també la funció de drenatge. Però la tònica general és la de la bona gent i la gent intel·ligent que manifesta la seva impressió, la majoria de les vegades positiva i raonada. També podem trobar-hi perles escollides. Us en fem cinc cèntims:

- Hola *amb* dic Berta i *ma* agradat molt perquè hi havia una mena de sofà molt tou. Berta 9 anys 11 de març faig 10 anys.
- Havia vist aquests quadres als llibres de text de Editorial Santillana que són molt bons (els llibres).
- The exhibition is incredible. Thank you. Christian from Canada.
- ¡Es una pasada! Lo mejor la momia de la chica de 25 años. Flipa! Irene – Iñaki.
- Me ha gustado mucho “El Milagro de los pájaros”.
- Precioso, súper bien organizado. Os felicito por vuestro trabajo artístico.
- ¡Increíble exposición! Un catálogo hubiera sido estupendo. Ricardo Austach, Boston, MA.
- M'ha agradat molt l'exposició. A Mallorca nos agradaria molt tenir-ne una com aquesta. Enhorabona. Mª Magdalena.
- Me quedo con las palabras de Maritain: “Erigir odio contra odio es provocar la catástrofe de la vida pública. Gracias por la oportunidad de ver esta exposición. Patricio Varas Karny, un chileno de visita en Catalunya.
- Un supervivent de la quinta del biberó (17 anys), avui en dia 87 a. Gràcies per l'exposició, monjos de Montserrat. Pere Bofill.
- Colección impresionante! Senja Toivanen, finlandesa de 70 años, vivo en Málaga.

El llibre del visitant

Normalment el públic és modós i correcte; no són pocs els qui a la sortida del museu fan comentaris al personal de consergeria o de seguretat referents a la impressió que els ha causat la visita. Moltes d'aquestes comunicacions fan refe-

'Ιδοὺ – Ecce – Guaita quina peça!

El dibuix “Mercat” de Torres García

Josep Bracons Clapés

Conservador del Museu de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi

Fitxa tècnica i descripció

Autor	Joaquim Torres García (Montevideo, 1875-1949)
Títol	Mercat
Matèria	Carbó sobre paper
Mides	34 x 25 cm
Signat	J. Torres García (a.i.e.)
Data	c. 1900
Procedència	Donació Francesc Carbó i Batet
Núm. Reg.	201.491

L'estil d'aquest dibuix ens remet al context cultural i estètic del Modernisme i més concretament al procés de descoberta i exploració de la vida popular i suburbial que duen a terme, amb la llibreta d'apunts a la mà i París en la ment, aquells artistes que surten a la recerca de «la veritat» i de «la vida» fora del resclosit ambient de les aules de Llotja.

Hi veiem una escena de plaça o de mercat, caracteritzada pel bullici humà (dones amb cistells, mercaderies a la vista, alguns badochs) i per la presència de tendals. L'artista fa protagonista la massa, amagant els rostres de les persones, accentuant els contrastos de blancs i negres i adoptant un punt de vista distant. Pot correspondre a l'època en què Joaquim Torres García freqüentava simultàniament el Cercle Artístic de Sant Lluc i Els Quatre Gats, després d'haver passat per Llotja i d'haver-s'hi relacionat amb Mir, Nonell, Sunyer, i d'altres. D'aquesta època és ben conegut el dibuix que Torres va aportar a l'àlbum que els llučs van regalar a Josep Torras i Bages, bisbe de Vic (1898) com també les il·lustracions que publicà a *La Vanguardia*, Barcelona

Còmica, Iris, La Saeta, Hispania o Pèl i Ploma. “Dibuix a la manera de Casas, il·lustració a la manera de Steinlen i Toulouse-Lautrec”, tal com ha escrit Narcís Comadira. En els dibuixos més primerencs hi trobem habitualment les signatures “Quim Torres” o “J. Torres G.”. La signatura “J. Torres García” apareix ja en dibuixos de cap a 1900-1902. Enric Jardí en publica dos d'aquests anys que representen, precisament, dones anant o tornant del mercat. D'altra banda, aquest dibuix pot ser vist com una anticipació de l'interès de Torres-García pel dinamisme de la vida urbana, que assoleix el seu clímax en les construccions avant-guardistes de maduresa.

Ha ingressat al Museu de Montserrat per donació del Sr. Francesc Carbó i Batet (1930-2008), que posseïa una bona col·lecció de dibuixos catalans dels segles XIX i XX i que donà a l'Abadia juntament amb sengles dibuixos de Dionís Baixeras i Josep Amat, en record del seu pare, Francesc Carbó i Cotal.

περί τῶν τέχνων – de artibus – qüestions d'art

L'arquitectura del Museu

Josep Maria Garcia Fuentes
Arquitecte. Assessor del MDM

Josep Maria Garcia Fuentes està redactant la seva tesi doctoral sobre la reconstrucció arquitectònica de Montserrat en els segles XIX i XX i al mateix temps fa classes a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Catalunya. Quan arriba al despatx del MDM, ja sabem que abans de sis minuts tots estarem parlant, discutint, fent judicis valoratius sobre arquitectura, perquè Garcia Fuentes, no solament és arquitecte, sinó que la seva vida és l'arquitectura, i per això respira i transpira arquitectura.

Ben bé una tercera part, o potser encara més, dels problemes que es ventilen en un museu són arquitectònics o tenen relació amb l'arquitectura, perquè sempre és qüestió de col·locar les obres en un espai, per això les visites de Garcia Fuentes mai no són inútils ni banals i les nostres converses, a les quals sovint s'afegeixen els presents, sempre són interessants.

Jo, que sóc propens a fer discursos i disquisicions, a vegades veig com Garcia Fuentes, que és un jove arquitecte rigorós, arrufa el nas i es posa nerviós, perquè aquest no és el seu camp. Ell parla i dialoga sempre dibuixant plànols o seccions, i les abstraccions només l'interessen quan són susceptibles de ser plasmades en plànols i seccions, altrament són cabòries...

Un dia o altre caldrà fer un edifici nou per al Museu de Montserrat i algunes vegades fem volar coloms en aquest sentit. Jo li plantejava aquesta disjuntiva: l'arquitectura està en funció del museu o bé el museu ha d'adaptar-se a l'arquitectura, cal fer un

vestit a mida o un prêt à porter, o potser hauríem de pensar en un fifty fifty? Optarem per un museu que inclogui una dimensió teatral o farem un museu asèptic, neutre? El museu en què hem de pensar serà un Guggenheim o una màquina racionalista? (JdC L)

Em sembla que l'arquitectura d'un museu és un dels temes més complexos i compromesos de l'arquitectura contemporània. No existeix un museu ideal, ni uns models per triar, sinó que el debat encara és obert: un tema polèmic, però també apassionant i de gran interès.

Crec que no es pot parlar en general, ni són correctes les alternatives que esmentes.

Cada museu té la seva fesomia pròpia, la seva història, la seva dinàmica de creixement i d'evolució, que l'arquitecte haurà de conèixer i amb la qual haurà de compenetrar-se. Quan arribi el moment, ja en parlarem. Ara per ara només podem fer declaracions de principis o apuntar algunes idees que ajudin a estructurar com hauria de ser el futur Museu de Montserrat.

La història de les formes arquitectòniques ens presenta alguns models de museus, uns de l'antiguitat (Delfos, Alexandria, l'Acròpolis d'Atenes) i altres ja amb una definició arquitectònica més consolidada com el British Museum (1753), el Louvre (1793). A tots els models trobo la importància de l'espai en relació amb l'obra d'art, la il·luminació i la recerca d'una certa monumentalitat arquitectònica que expressi la importància social del museu. A un bon museu li escau un bon edifici.

Sobre la qüestió tan divertida del museu fet a mida, hi ha el cas gairebé extremós del Theseus-Temple de Viena, que és un temple neogrec perfecte, construït el 1823 per Peter Nobile per acollir el grup escultòric “Teseu i el Centaure” d'Antoni Canova. Si aquesta solució és del teu grat, prepara't perquè més que un museu hauríem de fer un “campo santo” amb un edicle per a cada obra.

Riem.

La disjuntiva que proposes d'un museu que sigui un marc perfecte, fet a mida per a les obres que s'hi exposen, o bé un simple contenidor neutre, segurament no és vàlida ni tan sols resulta útil, ja que no té solució arquitectònica. Segurament un bon museu haurà de ser les dues coses a la vegada amb una dosificació adequada a cada cas o a cada moment. Ningú no sap exactament les adquisicions o donacions d'obres que enriquiran el museu en el futur i els canvis d'obres que s'introduiran en funció dels gustos del moment o del caprici del gestor de la institució. Per això em confirmo en l'afirmació que he fet al començament. El problema és difícil i les solucions, les hem de trobar per a cada cas singular, i sem-

pre seran discutibles perquè impliquen una opció bastant aleatòria.

Mira la tensió que es va produir entre el MoMA i el Guggenheim de Nova York, els anys cinquanta del segle XX. L'un, concebut com a contenidor abstracte i neutre, objectiu; i l'altre un temple de l'art, totalment subjectiu, però també amb greus problemes expositius. Posteriorment molts arquitectes prestigiosos han fet les seves propostes al voltant d'aquest debat arquitectònic (Mies van der Rohe, Le Corbusier, L. Khan,...) afegint matisos interessants a la discussió, amb tot, el problema continua obert.

Crec que el problema que estem tractant és de gran actualitat, perquè els museus esteu de moda. Els Museus d'Art –sovint mancats d'obra d'art i simples contenidors– no paren de proliferar. La gestió dels Museus esdevé cada vegada més complexa: exposicions permanents, temporals, tallers de restauració, programes de conservació, seguretat, investigació, activitats... Aquesta complexitat, en aquests últims anys, encara s'ha accentuat més a causa dels estrictes criteris de conservació que imposen els conservadors de les col·leccions. Jo crec que l'origen de molts dels conflictes actuals provocats per la construcció d'enormes màquines arquitectòniques, caríssimes, que en realitat no funcionen ni poden funcionar com a museus, es troba en la manca de diàleg –sovint inexistent– entre l'arquitecte i el director i equip de conservadors del museu. I aquest fet, juntament amb la complexitat i el fracàs de molts d'aquests museus posen en evidència que l'arquitecte –ni que sigui un arquitecte estrella– és incapaç de projectar ell tot sol l'edifici. El repte serà aconseguir l'equilibri entre l'arquitectura i la formulació del contingut –el discurs expositiu que dius tu– la museografia i la conservació. De vegades la fallada que atribueix a l'arquitecte prové perquè mai no ha existit aquest discurs museístic. L'heu obligat a fer un vestit a mida per a un ésser inexistent...!

Riu.

Tot és molt complex i aquesta complexitat supera l'individu. Jo penso que el problema que estem plantejant no és un simple problema arquitectònic i que les solucions no sortiran de la taula de treball de l'estudi d'un arquitecte, sinó del diàleg d'un equip interdisciplinari format pels directors, conservadors, arquitectes, historiadors, arqueòlegs, tècnics de climatització, il·luminació, seguretat, etc. L'arquitecte del projecte tindrà la funció de formalitzar arquitectònicament tot aquest compendi de propostes i d'objectius. Una feina molt més àrdua que la de crear a partir del no res.

El problema de crear un nou Museu de Montserrat no és tan llunyà com us sembla; quan menys ens ho pensem esdevin-

drà un problema urgent, perquè les instal·lacions actuals no són les adequades al museu modern que volem i a la complexitat de funcions que comporta un museu en l'actualitat. Però a la complexitat que he esmentat, abans haurem d'afegir-ne un altra que té tant de pes com les anteriors, o potser més. El nou museu haurà d'estar integrat en el conjunt del Santuari de Montserrat i no el podem considerar com una peça aïllada i independent, com si fos un meteorit. La dimensió històrica, simbòlica i paisatgística del lloc té una importància cabdal i compromet tot el projecte. És un repte de primera magnitud que no es pot resoldre satisfactòriament sinó des d'una visió global de Montserrat, amb la seva singularitat i amb la seva funció històrica. ¡Bé, ja es veurà o ja ho veurem!

Ὑγίαινε – Valetе – A reveure!

És el moment de dir-vos adéu-siau i m'adono que no us he dit ni una paraula del mil·lenari que celebrem de l'abat Oliba, l'elecció abacial del qual s'esdevingué el 8 d'agost del 1008. L'abat Oliba és el fundador de Montserrat i els monjos ens sentim hereus del seu esperit. Montserrat no seria el que és, si l'Abat Marcet el 1931, durant els primers mesos de República, no hagués celebrat aquelles festes en memòria de l'abat Oliba, que van popularitzar aquest nom i el van associar al mateix naixement de Catalunya. En aquella ocasió els pintors de més prestigi es van adherir a les festes participant en el famós concurs montserratí. Acabada la Guerra Civil, l'abat Aureli Escarré va voler fer reviure l'esperit d'Oliba a Montserrat, amb el seu *sicut Oliba*, per tal de fer renéixer de les cendres el nostre país, amb un esperit i una nova empenta, fent seus els eixos vertebradors del pensament i del govern d'Oliba: pau i treva, recuperació o promoció de la cultura i sobretot proclamant la primacia de l'esperit. També el nostre MDM està nodrit interiorment per aquesta saba. Som un rebrot d'una olivera mil·lenària, que continua viva i que sabem que és de molt bona mena. No és vanitat, sinó autoconsciència d'una responsabilitat molt exigent. Voldríem estar a l'altura del que som per dret de naixença i del que se'ns demana.

Adéu i fins la propera!

Josep de C. Laplana

Director del Museu de Montserrat

VITALICIO SEGUROS

LA MILLOR COBERTURA PER EXPOSICIONS D'OBRES D'ART

www.vitalicio.es

Per garantir a tot risc el patrimoni artístic, tant en l'exposició com en les operacions de **transport**, **manipulació** i **embalatge**, confii en Vitalicio Seguros, 125 anys d'experiència i amb el suport internacional de Grupo Generali, una de les asseguradores més grans del món.

Vitalicio Seguros, asseguradora del transport de les obres d'art del Museu de Montserrat.

Al·legoria al naixement de Francesc I d'Àustria (1768)

Oli sobre tela, 46 x 57 cm

Gianbattista Tiepolo (1696-1770)

Edició	Museu de Montserrat
Director	Josep de C. Laplana
Redacció	Josep de C. Laplana Eva Buch Sandra Rosas
Consell de redacció	J. Corredor-Matheos Francesc Fontbona de Vallescar Eliseu Trenc Ballester Joan Rosàs Reverter Josep Casamartina Alex Mitrani Jordi Falgàs Josep Maria Garcia Fuentes Lluís G. Turell
Secretaria	Sandra Rosas

Disseny gràfic	victoroliva@grafisme.com
Fotografies	Dani Rovira
Correcció de textos	Just M. Llorens
Administració	Museu de Montserrat 08199 Abadia de Montserrat Tel. 00 34 938 777 745 Fax 00 34 938 777 736 elpropileu@larsa-montserrat.com
© Joaquin Torres García, Albert Ràfols Casamada, Daniel Argimon, VEGAP, Barcelona, 2008 Els articles signats expressen solament l'opinió dels seus autors.	
Impressió	ELECÉ, S.A. (Terrassa)
Dipòsit legal	B-10.021-2008